

DEEL VII

DE LUCHT BETREKT

Hij zou nu een stoeprand moeten naderen. Eindelijk. Of een boom. Een lantaarnpaal. Het kan zo niet doorgaan. De verkramping gaat pijn doen. De stilte doet pijn. Het geluid klangelt in de oren. Rah, rah, rah, rah, rah. Door de stilte. Maar het mag pijn doen. Doodgaan is niet zomaar iets. Verdomme! De dood is niet zomaar iets! Stil!

Het gezicht dat terugkeek vanuit de spiegel in zijn badruimte, zag er afschuwelijk uit. Hij werd er mismoedig van. Zijn ogen stonden dof, zijn huid was grauw en pukkelig en zijn haar lang en vet. Het was tijd voor een knipbeurt, maar niet vandaag. "Het is er allemaal niet beter op geworden", stelde hij gelaten vast. "De Heere geeft en de Heere neemt." Zijn ogen keken toe hoe hij zijn gebit ontblootte. "Ooit waren ze wit", perste hij de woorden tussen zijn gesloten tanden. "Ik moet ze eens poetsen. Nog een wonder dat er geen gaten in vallen."

Zijn duim en wijsvinger oefenden druk uit op de basis van een puist op zijn linkerwang, maar de etter wilde er niet uit. De huid kleurde rood en aan de boven- en onderzijde van het gezwel markeerden bloedende strepen waar zijn lange nagels in de huid hadden gesneden. "Jeugdpuistjes", sneerde hij tot zijn spiegelbeeld. "Wanneer word je eens volwassen, jongen? Je hebt het nooit op de rails gekregen. Een enkele keer dacht je dat het leven je toelachte, maar het was steeds een illusie, een waanbeeld. Goedbeschouwd was het een lange lijdensweg. A long road without an inn. Da haben Sie recht Kanzler, da haben Sie recht. Moet je dat iele nekje zien..."

Hij wendde zijn ogen af en keek om zich heen. De kleine, verouderde badruimte was vies. De zwarte schimmel tierde welig - wierde telig, zou Beer zeggen - op het plafond, er dreef een pluk

haren in de afvoerput en er lagen natte handdoeken op de vloer. In de verte rinkelde een telefoon. "Gadverdamme, wie nou weer!" Getergd verliet hij de badruimte en betrad zijn kamer. Het toestel morde nog.

"Minderman."

"Maas?"

"Ja."

"Ijspeert hier. Vergeet je onze afspraak niet?"

"Nee, nee, ik sta klaar om te vertrekken."

"Nu pas? Dat is aan de late kant. Maar ik zie je straks."

"Ja, tot straks."

Hij vloekte zijn machteloosheid weg en legde de hoorn op het toestel. "Gadverdamme, dat gezeik. Corrigeer je eigen stukken in het vervolg."

Ongeschoren, ongewassen en ongekamd verliet hij zijn kamer, daalde de trap af, opende de buitendeur en stapte de straat op.

"Man, wat zie je eruit! Je lijkt wel een zwerver." Ijspeert spaarde hem niet.

"Zo voel ik me ook, Jan Diederick. Een zwerver die is weggestuurd en nergens welkom is. Er is geen plaats voor mij in de herberg. Zit je al lang te wachten?"

Ijspeert draaide zijn pols. "Veertig minuten. Ik was al bang dat je weer niet kwam opdagen. Heb je de klus af?"

"Dit is het. Het viel me niet mee."

Hij legde een ongeordende stapel papier op de wankele terras-tafel. Ijspeert verschoof zijn koffie en zette een asbak op de vellen: de wind dreigde ze weg te blazen.

"O. Was het slecht geschreven?" vroeg hij, onaangenaam getroffen.

"Nogal. Ik heb er veel werk aan gehad."

Ijspeerts gezicht verstrakte. Hij vond Maas onhebbelijk geworden.

Zijn handen groeven door de stapel om het resultaat te inventariseren. "Waar hoort dit?"

"Eens kijken..."

“Het plakband heeft losgelaten.”

“Dan moet je even kijken om welke passage het gaat.”

“Getsie Maas, is dat bier?” Ijspeert tilde een deel van de stapel naar zijn neus en snoof er aan.

“Sorry, er is een keer een glas omgevallen. Ik dacht dat ik alles had opgenomen. Ik heb er ook vaak 's nachts aan zitten werken. Dan ben je moe en dan zie je...”

“Het is al goed, Maas. Ik kan het nog lezen.” Ijspeert had geen zin in verhalen over Maas' drankgebruik. Hij keek weer op zijn horloge en vroeg afgemeten: “Wil je nog wat drinken of moet je naar huis?” Hij hoopte op het tweede, maar Maas zag zijn kans schoon. “Een biertje zou er wel ingaan.”

“Eentje dan. Ik moet wel naar huis.”

De gepensioneerd directeur voelde zich ongemakkelijk in de nabijheid van zijn onverzorgde gesprekspartner. Zijn roze polo-shirt en rode vrijetijdspantalon detoneerden naast Maas' verschootten corduroybroek en een vale slobbertrui. Bovendien stoorde het hem dat Maas hem niet met lof had overladen voor zijn schrijfstijlprestatie.

“Mag ik een sherry en...”

“Een Westmalle tripel”, vulde Maas aan, “en als u die niet hebt een Duvel.”

“Sinds wanneer rook jij, Maas? Dat heb ik je nooit zien doen.”

“Nare gewoonte, Jan Diederick, maar ik kan er niet meer buiten. Ogenblikje, ik ben zo terug.”

In het herentoilet perste hij twee tabletten uit de aluminiumstrip die hij constant op zak had. Hij nam ze in zijn mond, waste voor de vorm zijn handen en keerde terug naar het terras. “Proost dan maar”, hief hij zijn glas en met een ferme teug spoelde hij de pillen weg.

“Mooi hier wel”, probeerde hij een gesprek op gang te krijgen, maar een langdurige hoestbui verhinderde hem verder te praten.

“Ga je wel eens langs een dokter?”, informeerde Ijspeert. “Je klinkt niet gezond.”

“Ik ben ook niet gezond”, antwoordde Maas nadat zijn longen tot rust gekomen waren. “Lichamelijk niet en geestelijk niet.”

Dankzij Streefkerk. De droplul.”

“De wat?”

“Droplul. Mooie benaming hè? Zie je hem nog wel eens?”

“Een enkele keer, bij een receptie of zo.”

“Praat je dan met hem?”

“Ach, we wisselen beleefdheden uit.”

“Hoe is het met hem? Thuis?”

“Thuis? Wel goed, geloof ik. Daar praat hij eigenlijk nooit over. Ben je wel eens bij hem thuis geweest?”

Maas schrok. Hij had zich niet gerealiseerd dat IJspeert wist hoe dicht ze bij elkaar woonden. “Nee, eigenlijk nooit”, haastte hij zich te antwoorden. “Ik heb hem misschien één keer gezien, in de supermarkt.”

“Hij woont wel mooi. Ik ben twee of drie keer in dat huis geweest. Een etentje of zo. Hij heeft een leuke dochter. Annelies. Of Annemiek. Annemarie. Hóe dan ook.”

“Ik zou niet eens weten waar hij woont”, loog Maas verder. “Ik heb ook niks meer van hem nodig.”

“Vind je het erg om hem te ontmoeten?”

“Hoezo!?” viel Maas uit.

“Niks. Zomaar. Ik wil een aantal mensen uitnodigen als mijn boek wordt gepresenteerd. Als je wilt nodig ik jou uit, vanwege je correctiewerk. En Streefkerk omdat hij me inhoudelijk heeft geholpen. Zou je dat willen?”

“Ja, dat willen wij wel”, hoorde hij Emile antwoorden. “Dat willen wij wel.”

“Wij?” keek IJspeert verbaasd. “Heb je een nieuwe partner?”

“Nee, nee, nee”, corrigeerde Maas, “macht der gewoonte. Ik ben nog steeds alleen. Bevalt me goed. Als ik kom, dan ben ik alleen.”

“Als je komt? Je weet het dus niet zeker?”

“Zeker wel!” was Emile sneller dan Maas. “Graag zelfs.”

“Mooi. Dat is dan in orde”, rondde IJspeert aarzelend af. Hij keek Maas onderzoekend aan, maar kon niet thuisbrengen wat hem stoorde. “Mooi”, zei hij daarom nog maar eens. Hij schoof zijn stoel naar achteren, zette zijn handen daadkrachtig op zijn knieën

en blikte Maas doordringend aan. “Ik moet er vandoor. Mail me je banknummer, dan krijg je het afgesproken bedrag. En zet er even je adres bij, dan stuur ik je een uitnodiging.” Daarna, smekend: “Kom je dan wel een beetje verzorgd? Het is mijn feestje.”

Maas beloofde het met weinig overtuiging, en ze namen afscheid. Hij bestelde nog een Duvel. De uitspanning serveerde geen tripels.

Het was laat in de avond toen hij thuiskwam. De straat was donker en in het huis brandde geen licht. Hij stak de sleutel in het sleutelgat en duwde de zware buitendeur open. Traag besteedde hij de binnentrap, opende zijn kamerdeur en viel op zijn bed.

“Hoeveel plagen hebben we nu gehad?” Emile gunde hem geen rust. “We hebben een brief van zijn minnares gestuurd, we hebben een kogelbrief bezorgd, muizen losgelaten, zijn kater vermoord, e-mails verstuurd... wat hebben we nog meer gedaan?”

“Je hebt als een idioot door de telefoon gegild...”

“O ja. En we hebben zijn remleidingen doorgesneden. Dat zijn acht plagen.”

“Acht?”

“Brief, kogelbrief, remleidingen, kat, muizen, telefoon, e-mails... verdomd, dat zijn er pas zeven. Als jij voor zijn huis was gaan posten met de hoed van je vader, zaten we al aan acht.”

“Dat was stompzinnig.”

“Nog drie te gaan.”

“Moeten het er precies tien zijn?”

“Het staat in de Bijbel. Daar twijfel je toch niet aan?”

“Ik zou niet weten waarom niet. We kregen zo’n stomme Bijbel van die dominee toen we trouwden, maar ik heb er nooit een letter in gelezen.”

“Maar het is niet áf als we er geen tien doen”, zeurde Emile door.

“Weet jij dan nog een plaag?”

“Water veranderen in bloed? Luizen? Steekvliegen? Hagel?”

“Goed idee Emile, als we niet aan steekvliegen komen, kunnen we het laten hagelen”, reageerde Maas sarcastisch.

“Laten we dan een steen door zijn ruit gooien.”

“Wat?”

“Eenvoudig toch? Een flinke kei, vanaf de weg. Door een van zijn ruiten. Het hoeft niet elke dag spectaculair te zijn.”

Hij stond op, wipte de kroonkurk van een nieuwe fles tripel en drukte twee tabletjes uit hun aluminium behuizing. “Hoppekee dan maar Emile, het is nu nog droog.”

Naast het ochtendblad lag een dikke, met stroken plakband verstevigde envelop op de deurmat. De naam van de afzender, op de achterzijde van de envelop, was onleesbaar. De regen had de inkt opgelost en veranderd in een van donker- naar lichtblauw kleurende vlek. Hij ging op zijn bank liggen, plaatste de krant binnen handbereik en scheurde de envelop open. Er vielen een stuk of wat gelinieerde blocnotevellen uit, die met een kinderlijk handschrift en blauwe balpeninkt waren volgeschreven. Hij herkende het handschrift: Bertha.

‘Lieve Maas’, las hij. ‘Lieve Maas, we zijn nu een aantal jaren uit elkaar en ik wil je even laten weten dat ik je vergeven heb.’

“Vergeven heb?” schamperde hij. “Nou ja.”

‘Je raakte de laatste jaren steeds meer in jezelf gekeerd en het leek je steeds minder te interesseren dat ik bestond. Voor mijn noden en angsten had je geen aandacht. Dat je tot het eind zo positief over mijn vader bleef spreken, heeft me erg gekwetst. Hij was de man die me voor altijd heeft beschadigd. Dat leek jij niet te willen begrijpen en dat heeft me veel pijn gedaan. Ik heb daarom ingestemd met een scheiding, al bleef je mijn partner, die ik graag had willen helpen. Maar je ziekte maakte dat onmogelijk. Je stootte mij van je af en je stortte jezelf in een wereld waarin je mij niet toeliet. Ik heb de afgelopen jaren veel therapie ondergaan en ik heb er uiteindelijk in berust dat ik je niet helpen kon. Misschien kan niemand je helpen, want je bent echt ziek en je staat geen hulp toe. Voor het geval het je interesseert: met mij gaat het inmiddels goed. Beer begrijpt mij en is mijn steun en toeverlaat. Hij begrijpt jou ook al heel lang niet meer en hij vindt het triest zoals je mij hebt verlaten.

Maar ik heb die gevoelens achter me gelaten. Dankzij Beer en de Tempel heb ik mezelf leren aanvaarden en heb ik vrede met onze scheiding.’

Onverschillig sloeg hij een paar vellen ongelezen om, voor een deel omdat het handschrift slechter werd, voor een ander deel omdat de boodschap hem onzeker maakte. Een paar zinnen voor het eind pakte hij de draad weer op.

‘Toch zou ik je nog een advies willen geven: zoek alsjeblieft hulp, want je bent echt ziek. Liefs, Bellona Bontebal.’

‘Toe maar, nog getrouwd ook’, constateerde Emile, die meegelezen had. ‘Dat moest ze je kennelijk even laten weten. Complimenten hoor. Hele zinnen. En niet meer dan tien taalfouten. Tenminste... in de stukken die ik las. En als ik de stijlfouten niet meereken.’

Genietend van Emile’s sarcasme strekte hij zich uit en viel in slaap. Het was te vroeg om wakker te blijven.

‘Ik kan je natuurlijk een loopbaancoach toewijzen.’

‘Een wát?’

‘Een loopbaancoach. Iemand die je helpt zoeken, die je sollicitatietips geeft, zodat de kans van slagen groter is.’

‘IE, CK...’, opende hij en keek Prieckaertz ontredderd aan, ‘ik heb een respectabele leeftijd. Denk jij dat de een of andere jonge vlerk mij kan leren hoe ik aan een baan kom? Ik ben niet hulpbehoevend.’

‘Jammer’, vond Prieckaertz, ‘het leek me een manier om je op weg te helpen. Ik heb hier de beslissing van het hoofdkantoor. Ze zijn van mening dat je te weinig solliciteert.’

‘Wie zijn ‘ze’?’

‘Mijn collega’s op het hoofdkantoor, die aanvragen voor een uitkering beoordelen.’

‘Weten ze’, sprak hij hovaardig, met nadruk op het woord ‘ze’, ‘dat ik bijna zestig ben en dat ik door de een of andere hufter ben ontslagen zonder dat mij iets te verwijten viel?’

‘Dat staat in je dossier.’

‘En toch zou ik meer moeten solliciteren? Wáár dan!?’

“Bij ‘Op manoeuvre’ bijvoorbeeld. Maar dat heb je verpest”, merkte Prieckaertz onderkoeld op.

“Dat heb ik je uitgelegd.”

“Ik snap het, maar mijn collega’s op het hoofdkantoor vinden dat je beter je best had moeten doen.”

“Voor een baan bij het leger.”

“Voor een baan bij een krantje van het leger. Ze vroegen je niet om iemand dood te schieten.”

“Dat zou er bij moeten komen! Maar ze vragen me wel om het leger te steunen en te promoten. Dat vragen ze mij! Een erkend dienstweigeraar!”

“Dat konden ze nergens terugvinden. Wel dat je was afgekeurd. Omdat je wereldvreemd was en beschadigd zou kunnen raken. Dat is stadhuistaal voor: ze vonden je knettergek.”

“Beschadigd? Iedereen die in het leger zit, wordt beschadigd. Bovendien hebben ze dat ervan gemaakt! Ik was dienstweigeraar!”

“We kunnen er lang en kort over praten, maar nu willen ze je sowieso niet meer. Denk eens over een loopbaancoach. Misschien moet je iets heel anders gaan doen. Iets wat je leuk vindt en waar behoefte is aan mensen.”

“In het verpleeghuis zeker. Poepluiers verschonen.”

“Beetje respect Maas. Mijn moeder ligt in een verpleeghuis. De mensen die daar werken, doen geweldig veel goeds.”

“Het lijkt me helemaal niks. Ik ben mijn hele leven onderzoeksjournalist geweest, daar liggen mijn talenten. Ik ga niet die laatste paar jaar iets anders doen.”

“Zo je wilt, Maas. Zo je wilt.” Prieckaertz klapte demonstratief het dossier dicht, deed zijn armen over elkaar, legde ze op de tafel en boog zich voorover naar zijn cliënt. “Dan kan ik niets meer voor je doen. Dan is het in handen van het hoofdbureau en wordt het verder schriftelijk afgehandeld.”

Maas maakte een wegwerpgebaar. “Het zal me een zorg zijn, IE, CK. Een rotzorg. Ze dóen maar. Ik geef het op.”

“Geef het maar in handen van het systeem”, kraaide Emile. “Het systeem zit in het hoofdkantoor. Allemaal onderdrukkers

die zich niet laten zien, maar die ons in de gaten houden met camera's, dossiers en verklidders. Waarschijnlijk ben jij ook een verklidder. Anders had het hoofdkantoor niet zo veel kennis over mij gehad. Vuile fascist!”

“Ik moet je vragen om het pand te verlaten, Maas. Ik kan niets meer voor je doen.”

“We gáán al!” krijste Emile. Hij smeed zijn stoel tegen de grond, stapte naar de uitgang en sloeg de deur met een klap achter zich dicht. “Kútsystéém!” schreeuwde hij, tegen een verbouwerde voorbijganger.

“Zo Maas, fijn dat je er weer eens bent. Ga lekker zitten. Hoe gaat het?”

“Elke dag slechter. Geen vrouw, geen huis, geen werk, geen geld. Ik vraag me af waarom ik hier ben, Shrimp. Jij doet ook niks voor me.”

“Jammer dat je dat vindt, Maas. Maar je komt hier vrijwillig. Als je wilt stoppen, moet je het zeggen.”

“Er kwam weer een factuur van je binnen”, bemoeide Emile zich met het gesprek. “Jij denkt dat je cliënten wegblijven omdat je ze genezen hebt, maar ze schrikken zich lam van je rekeningen. Als ze die zien, voelen ze zich ineens een stuk beter en zie je ze nooit meer terug.”

“Ik moet je wel waarschuwen”, ging Shrimp niet op het verwijt in. “Je zit bijna aan het aantal sessies dat de verzekering vergoedt. Binnenkort moet je zelf gaan betalen. Wil je dat? En kún je dat?”

“Dus ik kan doodvallen omdat de verzekering je niet meer betaalt.”

“Ik laat je niet doodvallen. Ik vertel je eerlijk de consequenties. Als jij denkt dat ik je kan helpen, ga ik graag met je verder. Ik vertel je alleen wat de consequenties zijn.”

Er viel een lange, diepe stilte, en daar is een spreekkamer niet voor bedoeld. Door het geopende raam waaiden flarden opgewonden kreten van spelende kinderen naar binnen. Het zeurderige geluid van een passerende bromfietstierf langzaam weg. Maas wist niets te zeggen. Shrimp wilde niets zeggen. Zwijgend

zaten ze tegenover elkaar. Maas talmend languit, Shrimp klaar om afscheid te nemen. Hij rekende er op dat Maas de therapie zou beëindigen. De behandeling was zonder resultaat gebleven, maar hij voelde zich niet schuldig. Zijn patiënt had elke vorm van medewerking en eigen initiatief achterwege gelaten. Zijn gedachten waren al bij de volgende cliënt, een vrouw van middelbare leeftijd met een dwangneurose. Meestal kwam ze te laat omdat ze na het verlaten van haar huis terugging om te controleren of ze de toevoer kraan van het gasfornuis had dichtgedraaid. Shrimp vroeg zich af of ze al in de wachtkamer zat. Maas was geobsedeerd door een loszittend vel aan zijn ringvinger en probeerde het los te trekken. Toen het lukte voelde hij een venijnige pijscheut en zag hij een rood kopje bloed verschijnen. Met zijn duim wreef hij het weg, maar het bleef terugkomen. Telkens weer. Hij bleef er gebio-logeerd naar kijken. Steeds wreef hij zijn vinger schoon, maar het bloed kwam terug. Shrimp observeerde hem emotioneel. Op de tafel naast hem stond een gevulde doos met papieren zakdoeken, maar zijn geest gaf zijn lijf geen opdracht om op te staan en Maas er een aan te bieden.

In een naastgelegen kamer sloeg de wandklok driemaal. Shrimp raadpleegde zijn polshorloge. Het geluid van de bromfietts keerde langzaam terug, snerpte langs het raam van de behandelkamer, en verdween opnieuw.

“Dan scheiden zich hier onze wegen”, sprak Maas uiteindelijk, met een zware zucht.

“Als dat je keuze is.”

“They would not listen, they’re not listening still, perhaps they never will.”

“Wat zeg je?”

“Niks. Een liedje. Van vroeger. Over Van Gogh. Ik kan het me niet permitteren om je uit eigen zak te betalen, Shrimp. Zo goed zit ik niet meer in mijn geld. Fijn systeem. Ze douwen je in de stront en als je geen geld hebt, mag je er in blijven liggen. Dan moet ik maar zien hoe ik hier uitkom.”

“Wat heb je met Van Gogh?”

“Niks! Het was een liedje, zeg ik je toch.”

“Van Gogh werd niet begrepen. Pas na zijn dood kreeg hij erkenning. Bedoel je dat? Vergelijk je jezelf met Vincent van Gogh?”

“Ik kan niet schilderen. Alleen een beetje schrijven.”

“Je kunt altijd bij me aankloppen, Maas. Dat weet je.”

“Ja. Als ik maar geld meebreng.”

Ze keken elkaar een ogenblik aan, beiden niet meer tot praten in staat of bereid. Ze bewogen synchroon. Maas stond langzaam op uit zijn stoel, Shrimp volgde hem, in hetzelfde trage tempo. “Ik wens je het beste, Maas.” Hij stak hem zijn hand toe. “Ik red me wel”, antwoordde hij afwezig. Hij draaide zijn hoofd en verliet de behandelkamer. In gedachten verzonken wandelde hij de straat in.

“Dag kolonel”, groette hij zijn huisgenoot met geveinsde egards. “Hoe gaat het met u?”

“Niet slecht, buurman, maar ik maak me zorgen om Violet.”

Kolonel b.d. pakte de bovenzijde van het traphekje op de eerste verdieping van hun beider huis vast en zocht naar woorden. “De laatste keer dat ik haar sprak was ze erg in de war. Ze herkende me niet meer, maar ze was wel erg agressief. Op het nare af. Ze beschuldigde mij ervan dat ik haar van de keukentrap had geduwd en ze zou een advocaat in de arm nemen. Hoe vindt u zoiets?”

“Niks van aantrekken”, adviseerde Maas. “Gewoon blijven ademen. Ze is knettergek geworden.”

“Dat dacht ik ook, maar toen het bezoek afscheid moest nemen keek ze me heel boosaardig aan en zei: ‘mijn advocaat weet je wel te vinden, Maas’. Dat vond ik toch griezelig. Ze dacht dat ik u was. U hebt haar toch niet...?”

“Ik sliep”, onderbrak Maas hem. “Ik heb haar niet eens gehóórd! Ze is knettergek.”

“U moet me maar niet kwalijk nemen”, hakkelde de kolonel, “maar u zégt dat u sliep. Niemand kan dat bevestigen. En het blijft natuurlijk raadselachtig dat u haar niet hebt horen gillen. Zelfs ik hoorde het, en mijn oren zijn niet best.”

“Kolonel, u zult me toch moeten geloven”, lachte Maas. “Ik

woon alleen, net als u. Dus niemand kan getuigen dat ik sliep.”

“U vindt het misschien vreemd”, hervatte Beauchamps aarzelend, “maar ik heb vanmiddag het politiebureau bezocht...”

“Het politiebureau!?”

“Ja. En de agent die ik er sprak vond het ook vreemd dat Violet uw naam noemde en dat u niets gehoord zou hebben. En laten we eerlijk zijn: uw gedrag is de laatste tijd wat eigenaardig en u ruikt altijd naar drank als ik u tref.”

“En wat gaat die agent nu doen?”

“U vindt het misschien vervelend, maar hij komt vanmiddag bij ons langs. Hij wil de situatie in ogenschouw nemen en uw kant van het verhaal horen.”

“Mijn kant van het verhaal? Ik heb geen verhaal. Ik sliep.”

“U moet me maar vergeven, maar ik vind dat eerlijkheid het langst duurt.”

“En?”

“Ik heb hem verteld dat ik ’s nachts wakker werd van de kramende trap en dat ik kort erna uw kamerdeur hoorde knerpen.”

“Knerpen?” Maas wilde zeggen dat hij van buiten kwam, van zijn bezoek aan het huis van Streefkerk, maar dat zou zijn verhaal geen goed doen.

“Ik sliep! Hoe kan mijn deur geknerpt hebben? Of geknorpen? Wéét ik het! U zei net zelf dat uw oren niet goed zijn.”

“Ik ben hardhorend, maar ik hoor geen dingen die er niet zijn.”

“Dan hebt u iets anders gehoord, maar mijn deur kan het niet geweest zijn. Ik sliep”, probeerde Maas kribbig van het gesprek af te zijn, “ik sliep de slaap der rechtvaardigen.”

“Het was kort nadat ik Violet had horen roepen.”

“Ik sliep! Moet ik het tien keer zeggen? Ik sliep! Bemoeizuchtige idioot!” nam Emile het gesprek over.

De kolonel schrok terug. “Neemt u mij niet kwalijk, maar ik probeer alleen de waarheid boven tafel te krijgen. Violet was een gezonde vrouw tot ze van de keukentrap viel. En volgens haar hebt u haar geduwd. Dan moet dat toch worden onderzocht?”

“Omdat een gestoorde vrouw dat zegt? Tegen mij zei ze dat ik de trap niet goed had ingeklapt! Ze is in de war, de weg

kwijt, gestoord! Ze is op haar hoofd gevallen! Snapt u dat?”
Beauchamps keek hem angstig aan. “U raakt geagiteerd.”

“Nogal ja”, antwoordde Maas naar waarheid. “U staat mij hier van iets te beschuldigen waaraan ik part noch deel heb gehad. En ik moet straks een politieagent te woord staan. Nog even en ik moet een advocaat in de arm nemen omdat u een gestoorde oude vrouw gelooft! Dank u wel!”

“Het spijt me”, bracht Beauchamps breekbaar uit, “maar de waarheid is me een lief ding. U kunt niet bewijzen dat u sliep, maar ook niet dat u niet sliep.”

Hij draaide zich stram om en Maas zag hem voorzichtig de binnentrap van het huis afdalen. Zijn rechterhand omklemde krampachtig de leuning en tweemaal keek hij gejaagd om, over zijn schouder.

“Lul”, mompelde Maas, toen hij Beauchamps de buitendeur hoorde openen, “bemoei je met je eigen zaken.”

“Waarom heb je mij niet als getuige genoemd?” informeerde Emile. “Dan was de zaak toch snel geklaard?”

“Dat kan niet. Wij kwamen samen van het huis van Streefkerk. Dan had ik ons verraden.”

“Goedemiddag, brigadier Kraaijvanger, politie Haaglanden. Mevrouw Minderman?”

“Ja.”

“Ik wil u een paar vragen stellen over het ongeval van mevrouw V. Ottoman-Jansen, eigenaresse van dit huis. Schikt het?”

Brigadier Kraaijvanger was een gezette veertiger. Hij zuchtte bovengemiddeld vaak en het uniform zat hem meer dan als gegoten. Maas verwonderde er zich over dat de knopen van de jas beide delen bij elkaar hielden. Het kledingstuk kon elk moment bezwijken onder de druk die de buik van de agent erop uitoefende.

“Gaat u zitten.”

“Dank u. Zo, dan schrijf ik wat gegevens op. Dit is uw woonruimte?”

“Ja.”

“Was u thuis op het moment van de val van mevrouw...”

Kraaijvanger was de naam van de weduwe even kwijt en bladerde met trillende hand door zijn notitieboek. "...Ottoman?"

"Ik was de hele avond en nacht thuis. Ik sliep."

"U bent niet wakker geworden? Ik heb begrepen dat mevrouw hard heeft geschreeuwd."

"Ik heb niets gehoord."

"Bent u slechthorend?"

"Wat zegt u?"

"Of u..."

"Dat was een grapje."

"Juist ja." Kraaijvanger keek hem verstoord aan en verschoof zijn lichaamsgewicht naar een andere bil. Daarbij leunde hij zo zwaar op de arMLEuning dat Maas vreesde voor het meubel.

"Niet slechthorend...", noteerde Kraaijvanger.

"Ik had wel een paar biertjes op."

"Paar biertjes op..." De politieman sprak hardop de tekst uit die hij met hoekige letters in zijn notitieboek schreef.

"Volgens kolonel Beauchamps heeft mevrouw Ottoman hem verteld dat u haar van de keukentrap hebt geduwd. Wat is daarop uw reactie?"

"Ik sliep."

"Sliep..."

"Het kan niet zijn dat u even naar beneden bent gegaan?"

"Dat zou ik me toch herinneren?"

"Me toch herinneren..."

"Dus u was thuis, u hebt niets gehoord en u bent niet naar beneden gegaan."

"Klopt."

"Het zou u wel goed uitgekomen zijn."

"Hoe bedoelt u?"

"Mevrouw Ottoman heeft de huur opgezegd, heb ik begrepen."

"Mevrouw Ottoman heeft niets opgezegd. Ze maakte zich zorgen over de mogelijkheid dat ik de huur niet meer zou kunnen betalen. Dat is iets anders. Ik ben mijn werk kwijtgeraakt."

"Werk kwijtgeraakt... Wat voor werk had u?"

“Ik was onderzoeksjournalist. Bij notarissen. Nette mensen dus.”

“Daar heb ik geen oordeel over.”

“Slechte ervaringen?”

Kraaijvanger keek getergd op van zijn schrijfwerk, maar hield zich in. “Ik denk niet dat we het daarover nu moeten hebben. Kolonel b.d. Beauchamps is ervan overtuigd dat hij iemand op de trap heeft horen lopen en dat hij het slot van uw kamerdeur heeft gehoord. Wat is daarop uw reactie?”

“Ik weet niet wat de kolonel heeft gehoord, maar ik sliep. Daar, in dat bed.”

Kraaijvangers afkeurende blik ging de kamer rond en hij veranderde weer krakend van bil. In het verleden zou Maas zich hebben geschaamd voor de staat van zijn woonruimte en het onopgemaakte bed. Nu interesseerde het hem niet. Er interesseerde hem nog maar weinig.

“Het blijft een rare zaak, meneer Minderman. Iemand op de trap, piepende deur, het slot, een schreeuwende vrouw”, somde hij op, “en u maar slapen.”

“En ik maar slapen, ja. Ik kan er niks aan doen agent. Het is niet anders. Met vrede in je hartje geniet je van een ongestoorde slaap.”

“Tja”, keek Kraaijvanger hem onderzoekend aan, “en het gekke is: als ik u zie en hoor, dan krijg ik het gevoel dat u mij niet de waarheid vertelt. De technische recherche komt morgen onderzoek doen. Ik verzegel de keukendeur en de keuken is vanaf nu verboden terrein voor u. Brengt dat problemen met zich mee?”

“Nee hoor, ik hoef er niet te zijn. Ik kom er nooit. Alleen om af en toe een lamp te vervangen. Ik deel met de kolonel een kleine keuken op deze verdieping.”

“Lamp te vervangen...”, noteerde Kraaijvanger nog, voordat hij zijn notitieboek dichtklapte en zich moeizaam van zijn stoel verhieft.

“Juist. Dan ga ik er vandoor. De zaak zit me niet lekker, maar ik krijg er nu de vinger niet achter. Wij spreken elkaar nog”, sprak hij dreigend.

“Godverdomme Emile, wat een gezeik weer.” Hij had de agent tot de buitendeur begeleid en opende een blikje uilenzeik. “Even twee tabletjes. Gadverdamme. Als die lul gaat graven, hang ik. Hetzij vanwege Violet, hetzij vanwege Streefkerk. Wát een teringzooi!”

“Je maakt je veel te druk Maas. Oom agent heeft helemaal niks. En je hébt toch niks gedaan?”

“Weet ik véél!?! Ik weet langzamerhand niet meer wat ik heb gedaan en wat niet! Je kunt ontslagen worden als je niks hebt gedaan, je vrouw kan er vandoor gaan als je niks hebt gedaan, je kan uit de speeltuin gestuurd worden als je niks hebt gedaan! Ik weet het allemaal niet meer, Emile, ik weet het allemaal niet meer.”

Ijspeert had woord gehouden en hem uitgenodigd voor de presentatie van zijn boek. Maas had voor zijn kledingkast gestaan en een voor een zijn kostuums ter inspectie opzijgeschoven. Ze waren te krap of ze vertoonden serieuze slijtplekken. “Dit jasje ziet er nog toonbaar uit”, sprak hij in zichzelf, “en met een grijze broek eronder loop ik niet helemaal voor schut. Jan Diederick kan trots op me zijn.”

Hij moest zijn buik intrekken om de knopen van de broek te kunnen sluiten. Hij veegde het stof van twee zwarte schoenen en haalde een blauwe blazer van een hanger. “Het moet maar”, sprak hij zichzelf bemoedigend toe, toen hij de glimmende plekken op de mouwen ontdekte.

“Vandaag gaat het gebeuren.”

“Ik weet het, Emile, ik weet het.”

“We hebben Streefkerk overladen met plagen en hij is door een hel gegaan. Maar we hebben er nooit van kunnen genieten. We weten niet wat er gebeurde toen zijn remmen weigerden, hoe vaak zijn vrouw en dochter gilden omdat ze een muis zagen, hoe veel tranen ze huilden toen ze hun kat dood op het tuinpad zagen liggen. We hebben de angst niet in zijn ogen gezien toen hij de envelop met een kogel openscheurde, we hebben hem niet zien woelen in zijn bed nadat Kitty de brief van zijn minnares had gelezen en weten niet hoezeer hij de pest in had toen de ruit van de woonkamer was gesneuveld. We hebben hem niet zien trillen van

schrik toen we hem opbelden en een ijselijke kreet slaakten en we hebben zijn blik niet gezien toen we hem een e-mail stuurden met een foto van een gemutileerd slachtoffer van een verkeersongeluk en het filmpje van de afrekening in Mexico. We weten niet of hij geestelijk of lichamelijk beschadigd is, of hij schrikt van elk geluid en nachtmerries heeft. Maar vandaag is hij van ons.”

“Ik ben nerveus, Emile. Streefkerk is van een ander kaliber dan een kat.”

“Ze behoren allebei tot de grote familie van de ratachtigen, Maas. De ratachtigen. Een soort die om verdelging vraagt, want ze besmetten onze leefomgeving.”

Opgericht in 1656 is de Nieuwe Kerk een van de oudste gebouwen in de Haagse binnenstad en tevens een Rijksmonument. Sinds de jaren '70 van de twintigste eeuw heeft de Nieuwe Kerk geen kerkelijke functie meer. Wel vervult de kerk nog altijd het doel waartoe het pand in de Gouden Eeuw is opgericht: het bieden van een ontmoetingsplaats voor een breed publiek. Inmiddels is de Nieuwe Kerk een evenementenlocatie. Zowel culturele als zakelijke evenementen vinden hier met grote regelmaat plaats, maar ook is de kerk zeer geliefd als locatie om te trouwen. Dankzij de aanwezigheid van twee geluidsgescheiden ruimtes, de neutrale architectuur en inrichting, de goede bereikbaarheid en de prachtige klassieke details, biedt de Nieuwe Kerk plaats aan een grote diversiteit aan evenementen. Van chique galadiners tot intieme concerten, van grote plenaire bijeenkomsten tot drukke netwerkborels; de mogelijkheden zijn eindeloos.

Hij las de tekst op de uitnodiging nog eens terug en verzekerde zich ervan dat hij zich niet in de datum had vergist. “Om vijftienhonderd uur”, prentte hij in zijn hoofd. “Vijftienhonderd uur is drie uur vanmiddag, drie kwartier lopen, nog tijd voor een drankje.”

Hij had de deur van de koelkast niet goed gesloten en de uilenzeik was lauw. Hij merkte het niet. Gretig kolkte hij de inhoud naar binnen. “Wacht”, sprak hij zichzelf toe, “drie tabletjes voor

de zekerheid, anders ben ik straks geen mens.” Hij grabbelde een nieuw blikje uit de koelkast en drukte vier kalmeringstabletten uit de aluminium strip. “Zeker is zeker”, vond hij, en met grote slokken bier spoelde hij de pillen weg. “Prima, laat de rust nu maar over mij komen.” Hij sloot zijn ogen en spreidde zijn armen als een blinde die op de tast zijn weg zoekt. “Rust. Volledige rust.”

Om twee uur stapte hij met onzekere pas de straat op. De geluiden van het verkeer op de Raamweg vervormden in zijn hoofd tot een amorfe brij die van ver leek te komen. Hij ademde zwaar en liep traag. Een paar keer rustte hij uit, met zijn hand tegen de gevel. De lengte van de wandeling viel hem tegen. Bij de poffertjeskraam aan de rand van het Malieveld zakte hij op een terrasstoel. Sneller dan hij had verwacht stond een nors kijkende man in wit overhemd en zwarte broek naast zijn tafel. “Wat zal het wezen?”

“Het zal bier wezen”, gromde hij. “Maakt niet uit wat.”

“Een biertje.”

Er was weinig klandizie en de kelner was snel terug. “Tweevijfenzeventig.”

“O, moet ik vooruitbetalen?” keek hij de man verwijtend aan. Hij grabbelde in zijn colbertzak en vond een biljet van vijf.

“Helaas wel, meneer. Het zal niet de eerste keer zijn dat een klant zijn glas leegdrinkt en verdwijnt.” Hij monsterde zijn cliëntele misprijzend en verdween met het bankbiljet.

“Laat maar zitten”, riep Maas hem na, want hij had snel uitgerekend dat het wisselgeld onvoldoende was voor een tweede consumptie. Bovendien irriteerde de kelner hem en wilde hij geen nieuwe confrontatie met hem aangaan. De man keek niet om, maar hield het briefje van vijf kort, als groet of als dank - dat bleef onduidelijk - in de lucht.

“Ondankbaar zwijn”, mopperde Maas zachtjes voor zich uit.

In twee kolkende teugen leegde hij zijn glas en stond op van zijn stoel. Hij moest de leuning vasthouden om niet te vallen, want het opstaan bezorgde hem een heftige duizeling. Hij was ongeveer op de helft, becijferde hij en welgemoed ging hij op pad voor het tweede deel van zijn voettocht door het centrum van de stad waar hij was geboren en heel zijn leven had gewoond. Hij liep

over de Herengracht, sloeg linksaf de Fluwelen Burgwal in, passeerde het witte stadhuis, en stopte bij de kruising met het Spui. Nog een klein stuk, langs het keramiek van Karel Appel tot aan het plein voor het danstheater. Als hij doorliep zou hij het perzikkleurige gebouw van het syndicaat zien, de plek waar hij had gewerkt. Aan de overkant van het plein lag de Nieuwe Kerk, het monumentale pand dat plaats bood aan een grote diversiteit aan evenementen, en waar Ijspeert zijn boek zou presenteren. Naast hem spotten waterstralen van de bij uitzondering niet defecte fontein voor het danstheater uit de grond. Kinderen probeerden er droog tussendoor te rennen, maar faalden. ‘Kletsnatte clowns’ zong het in Maas’ hoofd. *Kinderen soppen hun kaplaarzen lekker in iedere plas. En moeders die klagen en vegeen hun kinderen schoon aan het gras.* Hij werd week van het tafereel. In zijn herinnering zag hij zijn jonge dochters Zwaan en Pip op een mooie zomerdag, spelend in de tuin met emmers water, en hij kreeg tranen in zijn ogen. Hij had van hen genoten toen ze klein waren, later had hij zichzelf verloren in beslommeringen die ooit belangrijk leken maar waarvan hij zich de essentie niet meer kon herinneren. *De straten glommen als zilveren spiegels. De stad is een kuil, waar auto’s verdrinken in stinkende plassen vol olie en vuil.* Moeders riepen hun kinderen tot de orde: mannen die spelende kinderen observeren zijn niet te vertrouwen. Hun ogen keken hem weg.

“Daar gaan we”, sprak hij zichzelf moed in, en hij stak de straat over. Naast de kerk zat het terras vol luidruchtig pratende gasten en hij moest de aanvechting overwinnen om voor het binnengaan een laatste versnapering te bestellen. “Binnen hebben ze ook wel wat te drinken”, sprak hij vermanend tot zichzelf. “En nog gratis ook.”

De ontvangstruimte was klein en rommelig. Een lange trap liep met een flauwe bocht naar beneden, naar de toiletten en de garderobe. Twee toegangsdeuren boden toegang tot de vroegere gebedsruimte, de plek waar de presentatie zou plaatshebben. Niemand sprak hem aan, niemand kende hem.

“Was dit wel een goed idee, Emile?” sprak hij achter zijn hand.

“Prima idee, Maas”, klonk het antwoord. “We zijn hier met een missie.”

“Maas!” werd hij joviaal op zijn schouder geslagen. “Je ziet er keurig uit, jongen. Compliment!”

“Voor jou, Jan Diederick, voor jou.”

“Amuseer je”, bracht Ijspeert zijn mond bij Maas’ oor, “maar hou je een beetje in bij de likkebaardtafel, wil je?”

“Ja, ja, natuurlijk Jan Diederick”, antwoordde Maas afwezig.

“Trap gezien?” zeurde Emile in zijn oor.

“Ja, gezien.”

“Lange marmeren trap.”

“Gezien!” riep Maas geïrriteerd.

“Ik wilde je er alleen op wijzen.”

“Maas, jongske!”

“Notaris! Wat een eer.”

“Heb je al een tripeltje? Of hebben ze hier alleen maar uilenzeik?”

“Ik ben net binnen.”

“Mooi, ik ook. Dan zoeken we even de drankjes. Hoe is het met je?”

“Ontslagen hè.”

“Ja, vervelende zaak. Nog niks anders gevonden?”

“Nee. Te oud en uitgeblust.”

“Uitgeblust? Kom op jongske. Het leven is mooi en je hebt nog wat jaren te gaan. Je bent toch niet ziek?”

“Dat niet.”

“Zeker weten? Je ziet er moe uit. Kop op hè! Zie ik je straks nog? Ik loop even naar Christiaan. Christiaan! Kerel, hoe vergaat het jou tegenwoordig?”

Gravenstein raakte geanimeerd in gesprek met Schreber en andere goedgeklede heren, wier gezichten hij zich vaag herinnerde. Een van de pakken keek zijn richting uit, maar wist bekwaam Maas’ blik te mijden. Hulpeloos zocht hij een bekende om althans de indruk te wekken dat hij er op zijn plaats was en het naar zijn zin had. Maar er was niemand op wie hij met goed fatsoen kon afstappen en een gesprek beginnen. In zijn colbertzak knisperde het aluminium van zijn kalmeringstabletten. “Nog twee dan”, dacht hij schuld bewust en hij nam zich voor het toilet te bezoeken.

Er ging een rilling door hem heen. Of meer: een kleine schok, die hem deed kokhalzen. Het bloed zakte uit zijn hoofd en hij kon geen stap meer verzetten. In de deuropening verscheen een silhouet dat hij herkende. Het gezicht bleef onzichtbaar door het tegenlicht, maar de gestalte, de krullen en de gang vertelden hem genoeg.

“Emile!” zocht hij fluisterend steun.

“Nu kalm blijven”, was Emile alert.

Streefkerk bleef staan in de deuropening. Keek verwachtingsvol de ruimte in. Iemand zou hem herkennen en uitnodigend op hem toe lopen. Zo was hij dat gewend. Maar de man die hem naderde, kon hij niet thuisbrengen. Maas liep onvast, zijn rechterhand omvatte een glas bier, zijn linkerhand een lege fles. Hij had het koud en rilde over zijn hele lichaam. Zijn maaginhoud wilde naar buiten en hij zag wazig. “Maas? Man, wat zie je eruit... Gaat het wel goed?” hoorde hij een stem misprijzend in zijn richting spreken. Hij antwoordde niet en liep door. Emile bonsde hysterisch op zijn slapen. In een hypnotiserend ritme. Zijn blik vernauwde zich. Er stond niemand in Streefkerks buurt. Er was niemand naast hem, niemand achter hem en niemand tussen hem en Streefkerk in.

“Maas?” Hij meende verbazing te lezen in Streefkerks ogen en hij liep door. Recht op hem af. Niemand zou hem kunnen stoppen. Hij naderde hem tot op een meter. Streefkerk wilde plaatsmaken en draaide zich om, maar hij werd verrast door de nabijheid van de trap naar de toiletten. Zijn voet gleed van de marmeren vloertegel, die de bovenste trede van de trap vormde, hij probeerde de leuning te pakken, maar zijn hand klauwde in het luchtledige. Hij viel. Streefkerk viel. Maas zag hem vallen in slow motion. Trede na trede na trede na trede na trede.... Zijn hoofd kaatste van muur naar muur en bonkte op de scherpe kanten van elke trede. Veertien, vijftien, zestien... Het bloed golfde uit een snijwond boven zijn rechteroog. Het lichaam rolde door en door en door tot het roerloos onderaan de laatste traptrede bleef liggen. Onder Streefkerks hoofd kleurde de witte marmeren vloertegels felrood. De plas werd snel groter.

“We hebben hem, we hebben hem, we hebben hem, we hebben hem!” Emile gilde hysterisch in zijn oor en sloeg met gebalde

vuisten op zijn slapen. Hij schreeuwde als een ruiter die zijn paard aanvuurt. “Yes, yes, yes! Hij is dóód! Dóód! Dóód!”

Maas liet zijn glas en de fles vallen en hield zijn handen tegen zijn oren. “Weg Emile! We moeten wég”, krijste hij in paniek. “Wég! Wég!”

“Waaróm!?” jubelde Emile. “Hij is uitgegleden! Wij hebben niets gedaán! Het was een ongeluk!”

“Dat gelooft niemand!” schreeuwde Maas terug. “Violet was een ongeluk, Streefkerk was een ongeluk, maar ze komen achter ons aan. Ze zoeken ons. We kunnen niet naar huis.”

“Niet naar huis. Niet naar huis.” Hij bleef het herhalen. “Niet naar huis. Daar zoeken ze ons. Niet naar huis.”

Hij zag alleen een grijze mist en vage contouren van voorbijgangers die hem geschrokken ontweken. Automobilisten claxonnerden omdat hij zonder op te kijken straten betrad. Bij het Rijswijkseplein sloeg hij rechtsaf naar de Hoefkade. Mannen botsten tegen hem op en duwden hem opzij. Hij moest een paar keer uitrusten op trap treden van een portiek, maar uiteindelijk bereikte hij het huis van zijn jeugd.

“O, ben jij het. Ik dacht dat er een zwerver voor de deur stond.”

“Of jij er florissant uitziet. Heb je wat te drinken voor me? Ik barst van de dorst.”

Hij sprak gejaagd. Met lange ademteugen tussen de zinnen in.

“Waar heb ik dit bezoek aan te danken?”

“Ik was in de buurt.”

“Ben je lopend? Je hijgt als een postpaard.”

“Ja, ik werk aan mijn conditie. Tevreden?”

“Koffie of thee?”

“Geen strohrum?”

“Op.”

“Citroenjenever.”

“Klontje suiker erin?”

“Doe maar in een longdrinkglas, niet in zo'n lullig borrelglas.”

“Zit de duvel je op je hielen? Wat heb je gedaan?”

“Niks. Helemaal niks. Het was een ongeluk.”

“Wat was een ongeluk?”

“Streefkerk.”

“Streefkerk? Wat is Streefkerk?”

Maas bedaarde iets en keek zijn broer verbaasd aan. “De man die mij ontslagen heeft. Wist je dat niet?”

“Hoe moet ik dat weten? Je vertelt me nooit iets. En die Streefkerk had een ongeluk?”

“Door Emile. En mij.”

“Emile?”

“Goeie vriend van me.”

“Door jullie is hij verongelukt, die Streefkerk.”

“Hij stapte mis. Op de bovenste traprede en hij lazerde naar beneden. Twintig treden of zo.”

“Dus?”

“Zullen ze mij verdenken. En Emile. Wij hebben zijn leven tot een hel gemaakt.”

“En daarom ben je hier.”

“Even. Ik moet nadenken.”

“Hij stapte toch mis?”

“Ik liep op hem af. Samen met Emile. Hij wilde ons laten passeren en gleed weg. Op zijn kop. De hele trap af.”

“Is hij dood?”

“Dat kan niet anders. Het bloed zat overal. Op de vloer, op de muren, op het plafond.”

“Heeft iemand je gezien?”

“Ik denk het niet.”

“Waar maak je je dan druk om? Ga terug naar die plaats... waar was het.”

“De Nieuwe Kerk.”

“Ga terug naar de Nieuwe Kerk en vertel wat er gebeurd is. Ze kunnen je moeilijk verwijten dat iemand is uitgelopen.”

“Mij wel, Abe, mij wel. Ze verwijten mij altijd alles. Ook dingen die ik niet gedaan heb.”

Hij goot de inhoud van zijn glas gedachteloos naar binnen en keek zuchtend om zich heen. “Er verandert hier niks hè”, bracht hij boerend uit. “Alsof ik terugstap in mijn kindertijd.”

“Binnenkort mag je het allemaal naar de vuilstort afvoeren.”

“Ga je verhuizen?”

“Ik kon al een week niet naar de plee. Dokter erbij, onderzoek, waarschijnlijk kanker. Net als pa.”

“Gadver. Daar schrik ik van. Waarom vertel je me dat nu pas?”

“Wat kan het jou schelen?”

“Je lijkt je vader wel. Wat gaan ze doen?”

“Niks. Ik laat niet knoeien aan mijn lijf.”

“Jezus... Abe. Klote voor je.”

“Je hoeft voor één ding niet meer bang te zijn.”

Maas keek hem vragend aan.

“De kans dat jij eerder doodgaat dan ik, is een stuk kleiner geworden.”

“Dat je daar op dit moment aan denkt.”

“Je hebt er toch altijd last van gehad?”

“Heel lang wel. Maar als je dat wist, waarom heb je me dan niet eerder verteld dat je helemaal niet had gedroomd? Je weet hoe gevoelig ik was. Je ontnam me het enige voordeel dat nakomers hebben op hun oudere broers en zussen: dat ze langer leven!”

“Wist ik veel. Voor mij was het een geintje, meer niet. Ik vond je een aansteller. Een nare narcist.”

“Ik heb je verteld hoe ik ermee zat.”

“Pech. Wie leeft loopt blijvende schade op.”

“Bond zonder naam? Ik heb genoeg schade opgelopen Abe, hierop zat ik niet te wachten.”

“Waar maak je je druk om? Je kan straks lachen als ik de oven inga.”

“Wil je gecremeerd worden?”

“Ik wil niet wegrotten in de grond, niet weggevreten worden door wormen en ander ongedierte. En ik wil niet dat mensen zich op een kouwe winterdag op een kille begraafplaats moeten verzamelen om mijn kist in de grond te zien zakken.”

“Jij liever dan ik. Laat mij maar wegrotten in de grond. Die

paar wormen sla ik wel van me af. Ik heb trouwens altijd last gehad van prikkende ogen als er rook in kwam. Mij niet gezien in een oven.”

Hij schonk zijn glas vol met citroenjenever, drukte de twee laatste tabletten uit zijn strip en zakte achterover in zijn stoel. Het bonzen in zijn hoofd was gestopt en zijn ademhaling normaliseerde.

“Sommige mensen kunnen beter niet geboren worden, Abe. Ze deugen nergens voor, voegen niets toe aan het geluk van anderen en ze hebben zelf ook geen plezier in het leven. Het is een nutteloos bestaan dat nergens toe dient en nodeloos voortduurt.”

Hij sloot zijn ogen en zuchtte diep. Abe reageerde niet.

“Vind je het erg als ik even ga liggen Ik ben bekaft.”

“Welterusten.”

“Nee, eventjes maar. Even tot rust komen. Ik ga straks naar huis. Ze kunnen me niks verwijten. Het was een ongeluk.”

“Kistje!” schreeuwde Emile in zijn oor. “Het kístje!”

“Wat?”

“Ik vergeet dat kistje bijna.”

“Kistje?”

“In pa’s boekenkastje.”

“Jezus, interesseert je dat? Ik dacht dat je ging slapen.”

“Ik ben wel benieuwd, hij deed er altijd zo geheimzinnig over.”

“Ga dan kijken.”

“Heb je de sleutel?”

Maas verhief zich van zijn stoel en strompelde de salon in. “Er zit geen sleutel in het kastje!”

“Die is al lang zoek. Je kan het gewoon openen.”

In de hoek, op de bovenste plank, stond het bruine, houten kistje. Op dezelfde plaats waar Maas het als kind had zien staan. Hij pakte het van de plank en hield het een moment in zijn handen.

“Het zit op slot.”

“Dat zal wel. Ik heb er nooit belangstelling voor gehad. De sleutel zal wel ergens liggen.”

De gebrekkige medewerking van Abe stoorde hem, maar hij ging op zoek. De sleutel lag niet in het zicht. Met zijn hand voelde hij achter de bestofte boeken. Omdat hij niets vond haalde hij ze een voor een van de plank. Daarna doorzocht hij de tweede en de derde plank.

“Niks! Dat ding moet toch ergens zijn?”

“Geen idee”, reageerde Abe. “Laat toch lekker dicht. Waarom moet je snuffelen in de privéspullen van je overleden vader?”

“Misschien zit er wel een boodschap voor jou in”, antwoordde Maas vilein. “Iets over de tekst op zijn grafsteen bijvoorbeeld.”

Abe reageerde niet en liep zwaar dreunend over de houten vloer van de gang naar de keuken. Maas stond moeizaam op en liet zijn blik door de kamer dwalen. “Wat zit er in dat bakje op de schoorsteenmantel?”

Geërgerd keerde Abe terug. “Wat zég je nou!?”

“Dit bakje! Wat zit er in?”

“Weet ik niet. Maak maar open, als je het zo nodig wilt weten.”

Tussen paperclips, een ongebruikte postzegel van vier cent, twee sets manchetknopen en een overhemdknoopje, ontwaarde Maas drie kleine sleutels. Hij wilde ze alle drie proberen, maar de eerste paste al. Met een droge klik ontgrendelde hij het slot en opende het deksel.

“Leeg.”

“Ben je nou gerustgesteld?”

“Wacht even. Er ligt iets plat op de bodem.”

Een stuk papier had de afmetingen van het kistje aangenomen, zodat het leek of het onderdeel van de bekleding was. Met zijn nagels pulkte hij het in vier kwarten gevouwen vel los.

“Een brief of zo.”

“Lees maar.”

Krakend vouwde hij het stijf geworden vel papier open.

“Het is Duits.”

“We hebben oorlog gehad.”

“Van de Rüstungs Inspektion Niederlande. Een inbeslagname of zo.”

Hij las het eerste deel van de tekst zwijgend. Daarna droeg hij voor. “...die in Ihrem Betriebe sowie Lagern vorhandenen

Maschinen jeder Art, einschließlich Zubehör, Ersatzteilen und Werkzeugen, sowie alle sonstigen Vorräte an Papier, Eisen, Stahl oder Metallen jeder Art werden hiermit mit der Maszgabe beschlagnahmt, dasz jede Verfügung rechtlicher oder tatsächlicher Art nur mit meiner vorherigen, schriftlichen Genehmigung erfolgen darf. Sie haben mir ferner eine Aufstellung aller am 1. Oktober 1943 vorhandenen, nachträglich angeschafften oder bestellten Maschinen, maschinellen Einrichtungen, Zubehör, Ersatzteilen oder Werkzeugen, sowie aller sonstigen Vorräte an Papier, Eisen, Stahl oder Metallen jeder Art bis zum 31. Dezember '43 einzureichen. Unter dieser Beschlagnahme fallen u.a. auch sämtliche Schreib- und sonstige Büromaschinen..."

"Dat is zeker van de drukkerij waar pa werkte", veronderstelde Abe. "Ben je nou tevreden?"

"Er staat nog meer." Maas stak zijn vlakke hand naar voren om Abe tot zwijgen te manen. "Ik begrijp dat de overgebleven spullen in beslag zijn genomen en dat de heer M. Th. M. Minderman wordt bedankt voor zijn vakbekwame en loyale uitvoering van opdrachten die hem werden verstrekt in opdracht van de Generalkommissar für Finanz und Wirtschaft... Wie was dat?"

"Een soort minister van Economische Zaken namens de bezetter."

"Werkte pa voor de moffen?"

"Dat maak jij er van."

"Wat moet ik er anders van maken?"

"Misschien werd hij gedwongen."

"Misschien. Maar misschien was hij er trots op. Waarom zou hij anders dat briefje bewaren? Onderin een kistje?"

"Je hebt het wel over je vâder hè!"

"Ik spreek geen oordeel uit, Abe. Misschien handelde hij uit angst. Misschien was het de enige periode van zijn leven waarin hij waardering ontving. Liever waardering van de moffen dan nooit waardering. Dat kan toch? En ik veroordeel hem er niet voor. Ieder mens heeft waardering nodig. Een schouderklop op zijn tijd"

“Illustratief”, vond Abe. “Jouw eerste gedachte is dat pa een collaborateur was, ik ga van de mogelijkheid uit dat hij werd gedwongen en met tegenzin meewerkte. We zijn broers, maar we kijken anders naar de dingen.”

“Dat stomme briefje leidt toch echt maar tot één conclusie”, hield Maas vol. “Het staat er zwart op wit. De waarheid.”

“De waarheid?” lachte Abe zijn sarcastische lach. “Wat is waarheid? Dealey Plaza, weet je nog? Jouw obsessie? De belangrijkste man op aarde wordt doodgeschoten. Midden op de dag, onder de ogen van honderden getuigen. En tot op de dag van vandaag weten we niet zeker of het Oswald was, die Kennedy vermoordde. Dealey Plaza is het beste bewijs dat de waarheid niet bestaat.”

“Het was Oswald, geloof me”, reageerde Maas stoïcijns. “Honderd procent zeker. En ik weet ook waarom: hij wilde de wereld laten zien dat hij bestond. Hij was te vaak genegeerd. Dan ga je gekke dingen doen.”

“Jij weet het zeker, maar de meeste Amerikanen geloven het niet. Die leven met een andere waarheid.”

“Domme complotdenkers Abe, domme complotdenkers.”

“En jij bent vreselijk intelligent.”

“Ik heb me er in verdiept.”

“Als enige?”

“Iedereen die zich er in verdiept komt tot dezelfde conclusie.”

“Tenzij ze dom zijn.”

“Abe”, priemde zijn vinger naar de borst van zijn broer, “op een dag ben ik mijn vliegengst kwijt. Dan reis ik naar Dallas en vind ik de aanwijzingen die mijn gelijk bewijzen.”

“Waar iedereen overheen gekeken heeft.”

“Je moet weten wat je zoekt.”

“Ik heb de indruk dat jouw waarheid per definitie een andere is dan die van de rest van de wereld, Maas. In elk geval dan die van mij. En pak eerst je vliegengst aan, want je hebt een hoop plannen, maar je doet er niets aan.”

“Weet je, Abe” reageerde hij onaangedaan, “niet de waarheid is van belang, maar de waarheid zoals we die ervaren. Wijze les van mijn eerste hoofdredacteur. Het leven is niet meer dan een

verzameling verhalen en geen van de vertellers heeft de waarheid in pacht. Zelfs degene over wiens leven de verhalen gaan, is niet te vertrouwen.” Abe keek hem uitdrukkeloos aan. “Eerste hoofdredacteur? Ik wist niet dat jij ooit journalist bent geweest.”

Maas vouwde het vel papier terug, legde het op de bodem van het kistje en vervolgde: “Voor mij is er maar één waarheid, Abe. Een waarheid die me nooit teleurstelt. Jij gaat uit van het goede, maar de waarheid is slecht. Altijd. Ik heb nog nooit een goeie waarheid gezien. Je droomt, Abe. Je koestert illusies. Wie alles somber inziet, zoals ik, en zich steeds op het ergste voorbereidt, komt nooit bedrogen uit. Ik ben blij dat ik in mijn waarheid leef. Dan hoef ik niet steeds teleurgesteld te worden, zoals jij.”

“Joris! Wat is er gebeurd? Gevochten?”

“Grappig, Jan Diederick, heel grappig. Maar leuke bijeenkomst.” Streefkerk keek vergenoegd om zich heen. “Goed die bekende gezichten te zien. Dag Maurits, Christiaan.”

“Kom. Nemen we een biertje. Heb je het boek al gelezen?”

“Nee, nog niet. Is het aardig geworden?”

“Ik vind van wel. Mede dankzij jouw inbreng Joris. Die was verdomd belangrijk. Ik heb je er in het voorwoord uitvoerig voor bedankt.”

“Leuk, Jan Diederick. Op je gezondheid dan maar. En dat het goed gelezen mag worden. En verkocht natuurlijk.”

“En op de jouwe.”

“Ben je nog op bijzondere zaken gestuit?”

“Een paar gevallen kende ik niet, maar de meeste zijn oud.”

“Als het maar niet als een boemerang op het notariaat terugslaat. Of op het NBS. Niets uit de oorlog?”

“Mijn onderzoek start na de oorlog.”

“Goeie keuze. De oorlog was een verwarrende tijd.”

“Heb je Maas nog gezien?”

“Maas?”

“Minderman.”

“Ja, inderdaad. Hij kwam op me af, maar passeerde me zonder

iets te zeggen. Ik moest opzij stappen, anders had hij me omvergelopen. Rare kerel, was helaas niet te handhaven. Hé Christiaan!”

“Joris!”

“Maurits! Hoe is het?”

“Gleed jij nou uit op de trap?”

“Bijna. Verraderlijk vloertje.”

“Vandaar die hoofdwond.”

“Grappig heren, grappig. Maar neem nooit een kat, luidt mijn welgemeende advies. Ze kunnen lelijk uithalen. Ik trok mijn hoofd te laat weg en pats! Zo Christiaan, hoe staan de zaken in Rotterdam?”

“Prima Joris, ik vertel Maurits juist dat ik de tent precies op tijd heb verkocht. Ik kon nog net een mooi bedrag vragen voor goodwill. Ik hoop dat mijn opvolger het redt. Rotterdam is een stad waar je goed zaken kunt doen, maar je moet wel weten hoe de hazen lopen.”

“Even stil jongens”, onderbrak Gravenstein het gesprek. “De presentatie begint.”

De kamer kwam hem bekend voor, maar het klopte niet. Hij was geen kind meer, hij hoorde niet op deze plaats te zijn. Het waren niet zijn vertrouwde spullen, niet zijn plastic Aristona bandrecorder, niet zijn boekenkastje...

Zijn nek zat vast, elke slag van zijn hart voelde als een venijnige steek in zijn hoofd. Hij was onpasselijk en zou snel een toiletpot moeten vinden. Voorzichtig draaide hij zich op zijn zij en probeerde overeind te komen. In zijn hoofd speelde zich een helse veldslag af, met zijn hand onder zijn mond opende hij de deur, liep de lange gang door en stapte het toilet binnen. De penetrante urinelucht was de laatste druppel. In zware bruinzwarte golven kwam zijn maaginhoud naar buiten, het meeste in de pot. Hij zuchtte zwaar en voelde de druk in zijn maag verminderen. Hij was in het huis van zijn jeugd, realiseerde hij zich. De steken in zijn hoofd kwamen terug en een tweede golf diende zich aan toen hij zijn blik liet vallen op de stinkende massa in de toiletpot. Hij kokhalsde een keer en de tweede lading onverteerde mix van ci-

troenjenever, bier en voedsel spoot uit zijn slokdarm en zijn mond naar buiten. Natrillend spoelde hij de eruptie weg, nam een slok water uit de kraan en richtte zich op. Hij transpireerde hevig. “Gadverdamme, dat me dit nou steeds moet overkomen”, vloekte hij stilletjes voor zich uit. “Teringzooi!”

“Lukt het?” Abe was gewekt door het lawaai in de wc en kwam quasi-geïnteresseerd kijken. “Glaasje te veel op?”

“Komt door die tinnecitroenjenever van jou”, vloekte Maas in de toiletpot. Van de Sfinx uit Maastricht, zag hij.

“Als je daar een enkel glaasje van neemt, gebeurt er niets hoor”, riep Abe, op weg naar de keuken. “Je moet maat kunnen houden.”

Maas spoelde de restanten weg en verliet boerend het toilet.

“Moet je wat eten?”

“Hoe laat is het?”

“Kwart voor zeven.”

“Dan heb ik de hele nacht doorgeslapen. Hoe kwam ik in mijn oude slaapkamer terecht?”

“Dat heb je zelf gedaan. Gewoonte, denk ik. Je wilde even rusten.”

“Ik herinner me niks. Gek is dat hè?”

“Niet zo heel gek als je weet wat je gedronken en geslikt hebt.”

“Mijn tabletten zijn op. Ik moet naar huis. Ik loop rustig naar het Benoordenhout en stap in mijn bed. Het wordt vandaag toch geen vruchtbare dag.”

“Je moet stoppen met die pillen. Je gaat zo naar de verdommenis. Hier, een kop thee.”

“Thee?”

“Pak aan! Opdrinken. Je ziet eruit als een vaatdoek.”

“Gadverdamme, wat een bocht. Zit er wel suiker in?”

“Twee scheppen.”

“Jezus, ik moet wéér!”

“Je maakt zelf de vloer wel schoon hè!?”

Het luchtte op. Maas gooide het restant van zijn kop thee in de gootsteen en stapte de kamer binnen. “Ik ga er vandoor. Bedankt voor de ontvangst. Sterkte. Hou me op de hoogte. Ik ga even pitten.”

Het was vroeg, maar de ochtend was veelbelovend. Het zou een aardige dag worden.

“Hier was het, is het niet?” meldde Emile zich halverwege de straat.

“Wat was hier?”

“Wat was hier!?! Knikkerende kinderen! Hier zaten ze. Op de stoeprand. In dat tuintje verdwenen ze.” Hij zag ze. Het vette rode haar en de sproeten. De klodder speeksel op zijn jas. Het treiterende “hahaha, kleine schijterd!” Hij probeerde zich de straat te herinneren waarin hij als kind had gespeeld, maar er was te veel veranderd. In de tuin van de meisjes hadden dicht opeengepakte struiken gestaan, zodat de gevel van het huis er achter schuilging. Nu was de tuin leeg en kaal. De nieuwe bewoners hadden gekapt en gesnoeid en de aarde bedekt met grote vierkante betontegels, waarop een motorfiets geparkeerd stond, onder een dekzeil tegen de regen, boven een vettig stuk bruin karton. Voor het tuinhek stond een bestelwagen met Bulgaars kenteken.

Hij sloeg rechtsaf, de Terletstraat in en liep de De la Reyweg op. Aan de overkant lag de kinderspeelplaats, achter een manshoog hek. De bomen waren verdwenen. “Niks veranderd”, wees hij Emile. “Hooguit een beetje gemoderniseerd.”

“Schuldige grond, Maas, schuldige grond”, mompelde Emile.

Ze wandelden verder, tot aan de Loosduinseweg. “Hier is Carmiggelt geboren. Op deze hoek”, attendeerde hij. Maar Emile reageerde niet.

In de verte zag hij de hoogbouw van het nieuwe ziekenhuis, waar Rinus was gestorven. Hij koos voor de route door het Westeinde en liep langs de lange muur van het oude hospitaal. Hier had hij zijn eerste teug buitenlucht ingeademd, hier had hij gezocht naar haring en bier voor zijn stervende vader. Het cafetaria was verdwenen, zag hij - en hij hoopte dat de uitbater lelijk aan zijn einde was gekomen. Verder sjokte hij, steeds moeilijker. Langs de Grote Kerk, in de schaduw waarvan Rinus jarenlang de pesterijen van Grafdijk, Haak, Versteeg en Guldenmond had moeten trotseren, tot aan de Hofvijver. Nog een paar honderd meter, zag hij, dan kon hij plaatsnemen op de stoelen van het

terras van de bodega. De Franse kelner zou er nog niet zijn, vermoedde hij. Het was maar net acht uur. De banken op de Lange Vijverberg waren nog onbezet. Hij veegde het dunne laagje ochtenddauw van de bank naast het standbeeld van Johan van Oldenbarnevelt en liet zich er met een ongecontroleerde plof op neervallen. De lucht uit zijn longen ontsnapte met een zucht. Hij voelde zich draaierig, maar de hoofdpijn was gezakt. Draaglijk geworden, in elk geval. Vrij van pijn was hij nooit meer. Wel kortademig. Het was lang geleden dat hij zo'n intensieve wandeling had gemaakt. De klok liep naar half negen. "Misschien een kleine versnapering, om de dag te beginnen", sprak hij zichzelf toe. Met moeite kwam hij overeind, maar door een duizeling zakte hij terug op de bank. Zijn slapen bonkten onheilspellend. Vroege voorbijgangers keken hem misprijzend aan. "Ga maar lekker werken!" schreeuwde Emile hen na. "Fascisten!" De tweede poging slaagde. Hij voelde zich draaierig, maar bleef overeind. "Kom op, we zijn er bijna", sprak hij zichzelf moed in. "Nog honderd meter en een klein stukje linksaf. Even zitten met een tripeltje."

Het terras was al bevolkt, zag hij, met vroege gasten. Sommigen kende hij van gezicht. Spreken deden ze niet. Niet 's morgens vroeg. Zwijgend zette hij zich aan een tafel.

"Bonjour."

"Ah! Vous êtes là!"

"Triple?"

"Mais oui." Hij ontspande. Het bier zou de zeurende pijn in zijn maag en zijn hoofdpijn verjagen en de aanwezigheid van de Franse kelner beschouwde hij als een gunstig teken. De vooruitzichten waren goed.

"Il fait beau aujourd'hui."

"Comment?"

"Il fait beau aujourd'hui."

"Ah, oui! Très beau!"

Op de stoel naast Maas lonkte een ochtendblad. De eerste eigenaar had het wereldleed tot zich genomen en was vertrokken.

Het was geen nieuws om te bewaren. Hij kneep zijn ogen samen om de teruggekeerde hoofdpijn te verdrijven en sloeg de krant open.

“Monsieur.”

“Merci!”

Langzaam zakte de pijn weer tot het standaardniveau en de tripel bracht hem tot leven. Het zou alsnog een mooie dag worden.

“Niets over Streefkerk”, concludeerde hij, na een snelle blik op de binnenlandpagina's.

De tweede tripel smaakte ook goed. Bij de derde boerde hij hevig. “Kijk niet zo!” schreeuwde hij lichtgeraakt een voorbijganger toe.

Verder was het stil op het Lange Voorhout. De bladeren hingen roerloos aan hun takken, alsof ze hun adem inhielden voor wat komen ging. Matineuze ambtenaren stapten doelgericht langs het terras, op weg naar vergadering en beleidsnota. Donkergetinte auto's remden met tegenzin af voor de stoplichtloze kruising en gleden geruisloos verder. Alleen het rusteloos ritselen van de pagina's van Maas' ochtendblad verstoorde de ochtendrust. Als een hinderlijke mug in de warme zomernacht.

“Jezus Christus!” bliksemde het onverwacht over het soezende terras. “Zijn ze nou helemaal besodemieterd!?”

De vroege gasten waakten ervoor het hoofd geïnteresseerd naar de bron van de verstoring te draaien. Ze kenden hun pappenheimers en koesterden hun ochtendlijke staat van non-existentie.

“Niet te geloven, Maas!” steeg het volume. “Meneer de voetbaltrainer vertrekt naar Rusland voor een jaarcontract van zestien miljoen euro. Zestien miljoen euro, meneer! Zestien miljoen per jaar!”

Een beklagenswaardige bezoeker keerde in een ogenblik van onoplettendheid zijn hoofd in de richting van het geluid. “Zestien miljoen!” Emile keek hem doordringend aan. “Dat is één komma drie miljoen per maand. Per máánd!”

Omdat de aangesprokene niet ontzet genoeg reageerde, verhief hij zijn stem en schalde ongeremd over het lijdzaam luisterend terras: “Een komma drie miljoen per maand, meneer. Ik verdiende tot voor kort een mooi salaris. Daar moest ik hard voor werken. En deze zakkenvuller verdient in een maand waar ik vijftientwintig lange jaren voor moest werken. Deze graaier verdient in twee maanden meer dan ik in mijn hele leven met hard werken verdiende! Ik heb daar een kwalificatie voor!”

De woorden rolden als vanzelfsprekend uit zijn mond. Maas prees hem, noemde hem een groot redenaar en zijn gehoor luisterde vol verwachting. Hij liet een goed getimede stilte vallen, die hij gebruikte om zijn blik in triomf over het terras te laten deinen. Hij zag hoe hij de aandacht van het publiek had, hoe de bezoekers in aanbidding wachtten op het vervolg. Hij genoot van het aanzien. Na een paar tellen vond hij het tijd om zijn oordeel aan het luisterend volk prijs te geven: “Pervers! Dat is *pèr-vèrs*. Twee maanden uit het leven van deze meneer zijn niet evenveel waard als mijn hele leven. Een maatschappij die denkt dat zoiets kan, die is pervers.”

Zijn succes metend overzag hij het terras, dat zwijgend had meegerekend om de hardheid van zijn stelling te proeven en zodig te amenderen. Maar niemand zag brood in een vruchteloze confrontatie, dus bleef er een gespannen stilte hangen in de kristallen broosheid van de vroege ochtendzon.

Emile zweeg voldaan. Als een veldheer leegde hij zijn glas en verhief zich fier. Kaarsrecht zette hij zich in beweging.

Het terras zag hem als een dekmatroos op volle zee manoeuvreren tussen de tafels en stoelen.

“Meneer Minderman? Meneer Minderman! Bent u daar?”

Kolonel b.d. dreutelde nerveus door de gang voor de gesloten kamerdeur van Maas. “Meneer Minderman!” verhief hij zijn stem. “Kunt u mij horen?”

“Ligt zeker weer te slapen”, mopperde hij in zichzelf. “Bah. Nu moet ik in mijn eentje naar het rouwcentrum. Bah, wat een ellende allemaal. En dat allemaal vanwege een verkeerd ingeklapte keukentrap.”

“Eerst ga je langs de Kloosterkerk en dan heb ik twee grote stukken voor de schouwburg. Maar eerst langs de kerk, want ze zitten er op te wachten.”

“Ja, ik hóór je wel!” Dirk Bravenboer ergerde zich steeds meer aan het gejaag van zijn baas. Elke dag dezelfde bestellingen en elke dag die herhalingen, alsof hij een hersenloze chauffeur was. Hij zou toch eens uitkijken naar een andere betrekking.

“Kan die zo?”

“Nee! Wacht. De Kloosterkerk hè! Niet de katholieke kerk in de Parkstraat, maar de Kloosterkerk. Dat is om de hoek.”

“Dacht je dat ik niet wist waar de Kloosterkerk ligt!”

“Nou, rijden dan. En zorg dat je op tijd bent!”

“Als jij niet zo veel zou herhalen, was ik al lang terug”, schreeuwde hij de frustratie van zich af, in de veilige beslotenheid van zijn cabine.

Hij startte de motor van de oude bestelbus die zijn baas te leen had zolang de nieuwe wagen in reparatie was, en reed de straat uit. Door de Jan van Nassastraat naar de Zuid-Hollandlaan. Via de Koningskade, waar alle verkeerslichten voor zijn neus op rood sprongen, rechtsaf naar het Korte Voorhout. Bij het Toernooiveld rechtsaf het Lange Voorhout op, links met de bocht mee tot aan de kruising met de Kneuterdijk. Hij parkeerde zijn bus op de stoep, liet de motor draaien en tilde een volumineus bloemstuk uit de laadruimte. De geur van verse bloemen en de milde warmte van de ochtendzon ontspannen hem.

“In orde zo?” vroeg de man van middelbare leeftijd, die blij verrast het stuk in ontvangst nam.

“In orde”, riep Bravenboer joviaal over zijn schouder. “Het kaartje hangt eraan.” Hij was al op weg naar de auto, want vanaf het Spui had hij twee parkeerwachters doelgericht de hoek zien ronden. Haastig keerde hij zijn wagen om over het Lange Voorhout terug te rijden naar het Korte Voorhout. Terwijl hij de tweede versnelling inschakelde, zag hij in de verte de knipperende alarmlichten van stilstaande auto’s. “Ah, mooi op tijd gezien”, complimenteerde hij zichzelf. “Dan nemen we toch de B-weg?” Met een korte stuurbeweging manoeuvreerde hij de auto naar de

ventweg langs de monumentale panden van de laan. Passeerde kunstenaarshuis Pulchri Studio en remde af voor de haakse bocht naar rechts. De opstopping werd veroorzaakt door een kleine kettingbotsing, zag hij door zijn portierraam. Twee mannen en een vrouw stonden druk gebarend tegenover elkaar. Hij had geluk: de afgescheiden rijstrook die hij had gekozen, was vrij. Hij drukte het gaspedaal in om snel bij de kruising met het Korte Voorhout en het Tournooiveld te zijn. Schuin aan de overkant van de weg zag hij de schouwburg liggen. Hij was er bijna.

“Godverdomme!” Maas was gestopt. De duizelingen in zijn hoofd waren te heftig om mee door te lopen. “Het lijkt verdomme wel of ik rondjes naar links loop, kom op”, sprak hij vermanend tot zichzelf. “Sta stil, wereld, ik bepaal waarheen ik loop.” Hij rustte een moment om zich te herpakken. Toen zijn hoofd tot rust gekomen was, waagde hij een nieuwe stap.

In de snelle opeenvolging van geluiden bevriest het leven. Het schelle kermen van rubber dat over stenen schuurt, de onheilspellende, doffe dreun van een menselijke tegen plaatwerk. Krakend bot. Dan stilte. Een weggrollende blikken wiel is het enige geluid. Rah, rah, rah, rah, ratelt hij over de straatstenen, een beetje waggelend omdat hij niet perfect rond is. Hij rolt door, of er geen eind aan komt. Het lijkt een eeuwigheid. Mensen zijn verstijfd. De wereld is wazig, alleen de wiel is scherp. Haarscherp. Je ziet hem rollen. Eeuwigdurend. Over de straatstenen. Almaar door. Tot hij stilvalt tegen de rand van de stoep. En nagalmt - galmt - galmt. Dan is er de stilte. Alleen de stilte. Een moment slechts. Een vogel herneemt het woord. Een tweede. De tram tinglelt. Zet zich in beweging. Mensen komen van hun plaats. Ontsteltenis. De dood is niet zomaar iets.

Beschroomd verhieven gasten zich van hun stoel en schuifelden met weezin naar de plaats van het onheil. Ontzetting stond op hun gezichten. “Wie belt er een ambulance”, klonk het ontgaan. Telefoons werden uit zakken opgediept, leesbrillen vielen voor ogen.

“Die chauffeur reed veel te hard”, velde een heer met hoed het eerste verdict. “Maar die man liep plotseling zwalkend de straat op”, bracht een ander in. “Nee hoor, hij struikelde”, wist een derde met zekerheid. “Hij werd niet goed.” Het discours was geopend. Bravenboer trilde achter zijn stuur. “Ik had hem echt niet gezien”, stamelde hij tegen de ooggetuige die brutaal zijn portier had geopend. “Hij liep plotseling de straat op. Zomaar, zonder te kijken. Ik kon niks. Is hij dood?”

Hij had een aantal spastische spierbewegingen gemaakt, lag daarna roerloos op de grond, zijn hoofd in een langzaam uitdijende plas donkerrood bloed, dat weglekte in de zanderige voegen tussen de straatstenen. Waar het vandaan kwam, was niet te zien. De wond zat aan de voorkant van zijn hoofd en hij lag voorover, op zijn buik.

“De weerman had zon en weinig wind beloofd”, keek een passant op leeftijd naar de betrekkende lucht boven het Lange Voorhout. Hij had de klap niet gehoord. “Maar het wordt niks meer vandaag”, sprak hij mistroostig tot zijn vrouw. Breekbaar vervolgden zij hun weg langs de Flaneur, die rondzag en glimlachte. Altijd maar glimlachte.

Voor de ambulancebroeders was het een routineklus. “Westeinde. Meld maar dat we onderweg zijn”, instrueerde een doortastende hulpverlener zijn chauffeur. Met jankende sirene stoof de wagen door de straten van het centrum. Trams wachtten, automobilisten en fietsers maakten schielijk plaats, voetgangers hielden hun pas in. Binnen tien minuten lag hij aan een monitor in zijn ziekenhuisbed. “Hersendood”, constateerde de dienstdoende arts zakelijk en hij borg zijn apparatuur op in de linkersak van zijn witte jas. “Verzorg zijn wond en leg hem even apart”, beval hij de verpleegster. “Familie?”

“Wat ziet die man er uit”, sprak ze tot een buurtende collega. “Als hij niet met zijn bezopen kop tegen een auto was opgelopen hadden we hem volgende week hier gehad met een delirium. Gadverdamme, de hele kamer stinkt.”

“Wat zit er in zijn jaszak? Iets van pepermunt?”

“Oxazepam. In een hoge dosis. Die man heeft nauwelijks geweten waar hij liep.”

“En die arme chauffeur is de dupe. Die jongen is zich rotgeschrokken.”

Mechanisch verrichtten ze hun handelingen. Maas was geen mens meer, maar een hersendood object dat een ziekenhuisbed bezet hield. Laat die avond overleed hij aan zijn verwondingen zonder bij kennis te zijn geweest. Het was zijn expiratedatum, zou chef Hanewinkel van het Provinciehuis handenwrijvend hebben vastgesteld.

“Ilse? Die man van 1073?”

“Ongeluk. Niets doen, rustig laten liggen.”

“Ik geloof dat hij gestorven is.”

“Dat meen je niet!”

“Ja hoor. Roep jij Ries?”

De jonge arts betrad de kamer met een soevereine glimlach. Zijn dienst zat er bijna op. Hij bekeek het lichaam, nam het dossier ter hand en tekende aan: patiënt overleden om... - hij draaide zijn pols om de wijzerplaat van zijn horloge te zien - 23.01 uur. Hij plaatste zijn paraaf, de sierlijke R van Ries en een krullende D van Diependaal.

“Ga je nog wat leuks doen in het weekend, Ries?”

“Doen jullie een raam open? Ik denk dat ik zondag de cabrio pak en lekker een stuk ga toeren. Dakje open, armpje uit het raam, zonnebrilletje op. Heerlijk. Even bijkomen van deze dulle week.”

“Had hij familie?”

“Niet dat ik weet.”

“Maak jij de kamer in orde? Dan bel ik interne zaken.”

“Okidoki!”

“Doei Ries! En plezier! Zondag!”

De donkere kamer stonk naar slaap, verrotting en alcohol. Pip kokhalsde toen ze de deur opende. “Gadver”, walgde ze. “Wat is hier gebeurd?”

“Niet veel”, reageerde John Jack onaangedaan. “Hij heeft weinig schoongemaakt sinds mijn vorige bezoek.”

“Kwam jij nog bij hem?” Pip keek hem verrast aan.

“Soms”, hield hij zich op de vlakte. “Steeds minder eigenlijk. Hij was altijd dronken.”

“Sloeg hij je? Dronken mensen slaan hun kinderen toch altijd?” informeerde ze, bezorgd.

“Nee, nooit. Hij sliep vooral.”

“Het is wel je vader hè?” wees Zwaan haar zus terecht.

“En ik was wel zijn dochter!” beet ze venijnig terug.

“Ach, kijk nou.” Zwaan peuterde vertederd een foto uit de wankel stapel papier. “Hij had nog een portret van ons.”

“Dát is oud”, mompelde Pip gesmoord vanonder de trui die ze als bescherming tegen de stank voor haar mond hield. “Hoe oud zijn we daar?”

Haar broer en zus reageerden niet. John Jack schopte verveeld tegen een stapel blikjes. Een kolonie zilvervisjes sloeg geschrokken op de vlucht. Ook voor zilvervisjes geldt dat sommige geluk hebben - of wat daarvoor mag doorgaan - en anderen pech. Het leven schept er kennelijk behagen in om beide naar willekeur te verspreiden en het klachtenloket is altijd onbemand.

“Wat is dit?” Zwaan bladerde in een met klemmen bijeengehouden stapel vellen. “Doe de gordijnen eens open, het lijkt wel een dagboek.”

“Getver”, hoorde ze Pip nog eens schrikken. De trui was van haar mond weggegleeden en de stank drong zich weer in alle hevigheid aan haar op. Bovendien zag ze op de vensterbank de restanten van een muis liggen. “Hoe kon hij hier leven?”

“Kennelijk kon hij dat niet”, deed John Jack een bedenkelijke poging om grappig te zijn.

“Ik bedoel pa, idioot. Niet die muis”, reageerde ze gebeten.

“Gadverdamme”, schrok ze, “die doos stinkt als de pest.” Met een vertrokken gezicht pulkte ze het touw van de kartonnen doos op de vensterbank los en opende het deksel. “Gádvár!” schrok ze terug. “Allemaal dooie muizen! Gadverdamme, wat een viezerik!”

“Misschien heeft hij ze de kogel gegeven”, grapte John Jack. Op de schoorsteenmantel had hij een geweerpatroon aangetroffen. Als een trofee hield hij het in de lucht.

Een schelle streep zonlicht viel de kamer binnen en ze knepen hun ogen dicht.

“Hield hij een dagboek bij?” Pip was naast haar zus gaan zitten en keek mee. “Laat zien!”

“Niet zo nieuwsgierig, zusje”, pestte John Jack haar. “Eerst je handen wassen.”

“Volgens mij is het een verzonnen verhaal”, opperde Zwaan. “Hij schreef toch?”

“Schreef?”, corrigeerde John Jack. “Hij maakte broddelwerk, zul je bedoelen. Hij zette woorden achter elkaar. De volgorde deed er niet zo veel toe. Draag eens een mooie passage voor.”

“Hou toch op joh, uitslover. Je bent niet leuk!” Zwaan stoorde zich steeds vaker aan haar sarcastische broer. “Ik ben die homo-maniertjes van je goed zat!” Ze keken hem bestraffend aan.

“Allemaal teksten, maar ik snap er geen barst van”, bladerde ze door de vellen. “Het begint ergens middenin. Er zal nog wel iets liggen, maar ik heb geen zin die hele rotzooi door te vlooien.”

“Hier ligt iets smerigs”, hoorde ze John Jack geamuseerd kraaien. “Het is gebruikt als onderzetter, zakdoek en voedingsbron voor de helaas te vroeg gestorven muis - wat iets zegt over de voedingswaarde van papier - en een grote familie kruipende insecten. Helaas heeft die collectieve inspanning de vruchten van vader grotendeels onleesbaar gemaakt.” Hij genoot van zijn cynisme. De verering van zijn vader was lang geleden overgegaan in minachting en desinteresse. Triomfantelijk hield hij het stuk papier omhoog, zodat Zwaan het kon zien. “Gadver”, reageerde Pip nog maar eens. “Gooi weg joh, viespeuk.”

“En vaders literaire tekortkomingen dan? Moet ik die zomaar weggooien?” Hij draaide het papier langzaam 360 graden rond alsof de tekst in een cirkel was geschreven en declameerde monotoon, woord voor woord: “Had - Maas - Minderman - niet - bestaan - dan - zou - zijn - verhaal - verzonnen - moeten - zijn - en - wie...”

“Lees normaal joh”, viel Pip hem in de rede. “Je bént niet grap-pig.”

“Wie had het dan geloofd? Niet dat het zo’n bijzondere geschiedenis is”, raffelde John Jack het verhaal verder af, met the-

atrale armgebaren, “integendeel. Het leven van Minderman is de tragische geschiedenis van een nietszeggende, onbeduidende man, die zijn nutteloze leven leidt en onontkoombaar zijn treurig einde tegemoet gaat. Maar wat zinloos en onzinnig is, kan best de moeite waard zijn. Dus er is geen reden om niet over Minderman en zijn kommervol bestaan te schrijven. Bovendien worden de geschiedenissen van onbeduidende mensen zelden geschreven en dat is jammer, want er is iets van te leren. Al is het maar waarom ze onbeduidend begonnen en onbeduidend bleven. En in hun kommervolle treurnis kunnen ze op momenten zelfs amusant zijn. Dat wil zeggen: als je er oog voor hebt. En dan allemaal doorhalingen en aantekeningen die ik niet kan lezen.”

“Is dat alles?” Zwaan was genadeloos in haar oordeel. “Dat gaat nergens over. Gooi maar weg. Zal wel een probeerseltje zijn dat nooit is afgemaakt. Past helemaal bij hem. Hij dacht dat hij... hoe heet die schrijver over wie hij het altijd had?”

“Carnegie”, pestte John Jack zijn zus.

“Carnegie...?” aarzelde Pip. Ze vermoedde iets, maar wist niet wat.

“Ja, Carnegie”, vervolgde Zwaan. “Hij dacht dat hij Carnegie was. Dit pak papier gooi ik ook weg. Als ik die eerste pagina lees, is het typisch zo’n sentimenteel kletsverhaal dat hij wel vaker op-hing. Zelig, gelijkhebbberig, belerend. Ik gooi het hele spul weg.”

“Literatúúr!” kraaide John Jack. “Je onthoudt duizenden potentiële lezers een meesterwerk! De autobiografie van Maas Minderman!”

Met een droge plof verdween het manuscript in de doos die dienst deed als laatste rustplaats van Maas’ schaarse bezittingen. John Jack wierp er een finale blik op. “Wat staat daar nou: ‘1951. Den Haag. Een plaats die is overbedeeld met de kwalificatie stad, want het leven is er bedaard. Het deint er voort op het ritme van de zee, die zich niet aandient in woeste, onstuimige golven, maar loom en vadsig uitrolt op het Scheveningse strand. Het letsel van de oorlog is er weggepoetst, alsof de geschiedenis per abuis een zijweg is ingeslagen en de fout snel wil herstellen.”

En hier: “Er waren littekens, zeker, maar alleen zichtbaar voor

hen die wisten waar de wonden hadden gezeten. Onder de kunstmatige heuvels van het in de crisisjaren aangelegde Zuiderpark bijvoorbeeld, waar verse veengrond het puin van vernielde huizen bedekte en voeding bood aan rododendron en Japanse kers. Nog breekbaar, maar wilskrachtig groen, dat vastberaden de nieuwe tijd tegemoet groeide.” De laatste zinnen droeg hij voor als een gedicht. “Pathetisch”, oordeelde hij.

“Wel mooi geschreven”, onderbrak Pip hem. Ze was gestopt met haar bezigheden en had aandachtig geluisterd.

“Dat kun je niet menen”, vermaande Zwaan haar zus. “Ik vind het gezemel.”

Talmend bekeek ze een envelop die ze uit de stapel had gevist.

“Openmaken?”

“Doe maar”, vond John Jack. “Hij is dood en wij zijn de nabestaanden.”

“Ik vind het nogal iets”, aarzelde ze. “Het is toch iets van privé.”

“Iets van privé”, monkelde John Jack. “Eigentijds taalgebruik? Goed dat je vader het niet hoort. Geef maar hier.” Hij griste de envelop uit haar handen en begon hardop te lezen. “Gericht aan mevrouw K. Streefkerk. Beste Kitty, wij kennen elkaar niet, maar ik heb veel van je gehoord. Ik vind het geweldig zoals jij omgaat met de relatie die Joris en ik zijn aangegaan. Als vrouw begrijp ik hoe moeilijk jij het ermee moet hebben, maar Joris vertelt me hoe loyaal je blijft en hoezeer je hem zijn geluk gunt. Je doet ons alle drie daarmee geweldig veel goed. Ik wilde je daarvoor bedanken met dit korte briefje. Misschien treffen we elkaar nog eens. Liefs, Barbara Hollander.”

“Wie is Barbara Hollander?” was Pip verbaasd. “Een raadsel”, antwoordde John Jack theatraal en hij wierp de brief bij het afval. “Een brief van iemand die wij niet kennen, gericht aan iemand die wij niet kennen, tussen de spullen van onze overleden vader.”

“Die wij niet kennen”, vulde Zwaan peinzend aan.

“Yep!” Met onnodig veel kabaal vulde John Jack de doos tot de rand met oude kranten, vertrapte bierblikken en de rij boeken die hij tegen de plint had zien staan. “Eenentwintig Carnegies”, telde hij.

“Hier!” wierp hij Pip er een toe. “Je eerste Carnegie. Kijk wel of er geen muizen in zitten.”

“Heb je plakband, dan kan-ie dicht”, gebood hij zijn oudste zus. “Ik heb geen zin om hier de hele dag te blijven.”

Neuriënd liep hij met de doos voor zijn buik de trap af en gooide hem braniechtig op het trottoir.

“Wat kan dat joch irritant zijn”, klaagde Pip inmiddels bij haar zus. “Hij verbeeldt zich heel wat, maar hij stelt niks voor.”

“Laat maar. Hij voelt zich een beetje boven ons verheven”, suste Zwaan.

“Was dat maar alles”, blies Pip met bolle wangen haar adem langzaam uit. “Hij is een dictatoriale, liefdeloze egoïst. En wat voor leven hééft hij nou!? Totaal onbenullig toch?”

“Ach”, oordeelde Zwaan mild, “hij is een beetje ontheemd, een beetje onzeker. Hij zal zijn weg moeten zoeken in het leven.”

“Alles best, maar dan hoop ik wel dat hij een beetje prettiger in de omgang wordt”, reageerde Pip verongelijkt.

“Dat hoop ik niet”, meenden ze beiden te horen. En ze zouden zweren dat ergens in de ruimte een schelle lach had geklonken.

“Wat hoop je niet, John Jack?” keek Pip haar broer onzeker aan. John Jack had de kamer betreden en bleef verbouwereerd staan. “Ik? Hopen? Ik zei niks. Ik kom net binnen. Hoezo?”

Maas' stoffelijke resten werden ter aarde besteld op een kille nazomerochtend. Hij kreeg een plek in het nieuwe gedeelte van de begraafplaats, graf nummer 198c. Vanuit de verte waaiden geluiden van omliggende plaatwerkerijen en flarden populaire muziek over de rouwenden. Het was een korte plechtigheid op een dag die beloofde grijs te blijven. Pip en Zwaan realiseerden zich hun eigen sterfelijkheid en schoten vol. “Gelukkig heeft hij niet geleden”, snotterde Pip timide. “Hij niet, maar zijn omgeving wél”, oordeelde John Jack hardvochtig. Beer en Bertha waren bij de verkeerde bushalte uitgestapt en kwamen te laat. Kolonel b.d. had gemopperd dat hij voor de tweede keer die maand naar een begraafplaats moest en dat het leer van zijn schoenen leed onder

het opwaaiende fijne zand. Shrimp introduceerde zich bij de rond het graf verzamelde genodigden als psychotherapeut van Maas en onthulde dat zijn cliënt in een waanwereld had geleefd en niet te redden was geweest. “Het was een kapot leven, vanaf de start. Niemand kon het repareren, ook hijzelf niet. Zijn enige reactie was dat waanbestaan geen goed Nederlands woord was”, mokte hij verongelijkt na. “Sommige mensen kunnen beter niet geboren worden.” Zijn gehoor had zwijgend geknikt, niet bij machte zijn diagnose van een kanttekening te voorzien. Ijspeert was helaas verhinderd door een opspelende hernia. Negen mensen keken hoe de kist langzaam in de grond zakte. Ze hadden het koud en wilden naar vrolijker plaatsen.

“We spraken elkaar nooit en ik vond hem eigenlijk geen aardige kerel”, smiespelde neef Theo tot Abe, “maar ik verveel me sinds ik met pensioen ben. Ik zit thuis en kijk uit het raam, naar een rustige straat, waar nooit iets gebeurt. Elk uitje is er dan één.”

Abe knikte afwezig. “Weet je wat een leuke tekst voor zijn grafsteen zou zijn?” fluisterde hij, met glinsterogen die een grap beloofden. Neef Theo krulde zijn lippen in het voorstadium van de lach, want hij voorvoelde dat er iets van hem verwacht zou worden.

Het grind kraakte onder hun schoenen toen ze opgelucht terugliepen naar de ingang van de begraafplaats - die tevens uitgang was. Het zat er op.

“Hij is er geweest”, genoot neef Theo glunderend na. “Prachtig! Hoe verzín je ze, Abe! Schitterend: Maas Minderman, hij is er geweest.”

*‘... doch - ééns geboren - ijlings te trekken door Hades poorten,
stil te liggen, bedolven onder de heuv’len des grafs...’
(Theognis van Megara, 6e eeuw voor Chr.)*

“Maas? Maas Minderman? Zat hij bij mij in de klas? Sorry, ik herinner me niets van hem. Helemaal niets.”

(Gerlach Witteveen)

“Maas Minderman? Stille, teruggetrokken jongen. Ik had geen contact met hem. Niemand, denk ik. Hij is één keer bij mij thuis geweest. Stond zo indringend naar mijn moeder te staren dat ze me vroeg hem nooit meer uit te nodigen. Ze vond hem griezelig.”

(Edo Ulestraten)

“Maas Minderman. Vervelend rotventje, hoe klein hij ook was. Hij woonde bij mij in de straat. We zaten met een paar kinderen te spelen. Hij liep langs en schopte onze knikkers weg. Hij was drie jaar oud of zo.”

(Thea Bervoets)

“Maas? Vindt u het erg als ik geen commentaar geef? Hij heeft mijn halve leven verpest.”

(Bertha Bontebal)

“Van der Maasberg! Ach, sneu figuur. Alles wat ik zeg is er te veel aan.”

(Beer Bontebal)

“Er deugde iets niet aan hem. Jammer dat hij stierf voordat ik er de vinger achter kreeg.”

(Brigadier Kraaijvanger, politie Haaglanden)

“Een nare man. Hij heeft Violet de dood ingeduwd. Ik kan het niet bewijzen, maar ik ben ervan overtuigd.”

(Kolonel b.d. Beauchamps)

“Het glas was altijd half leeg, nooit half vol.”

(Neef Theo)

“Hij vond het verschrikkelijk dat ik homo ben. Maar dat durfde hij nooit te zeggen, de achterbakse hypocriet.”

(John Jack Minderman)

“Zelden een patiënt gehad die zo weinig meewerkte aan zijn eigen genezing. Nare man, vol zelfmedelijden. Ik zeg het niet graag, maar zijn dood is een verlossing voor velen.”

(Bert Flinkevleugel, psycholoog)

“Een labbekak. Aan de pillen, aan de drank, te beroerd om te werken en altijd praatjes voor tien.”

(Jeu Priekaerts, arbeidsconsulent)

“Een ondankbare hond. Ik heb mijn leven opgeofferd om hem uit de wind te houden. Nóóit heeft hij me ervoor bedankt. Toppunt van ironie dat die narcist eerder is gestorven dan ik. Daar is hij zijn hele leven bang voor geweest.”

(Abe Minderman)

“Minderman? Een schertsfiguur. Dacht bij ons onderzoeks-journalist te kunnen spelen en maakte een suffig blaadje vol feitelijke onjuistheden. Zat duidelijk op de verkeerde plaats.”

(Joris Streefkerk, directeur Beleids- en Algemene Zaken van het Notarieel Belangen Syndicaat)

“Jarenlang heb ik hem de hand boven het hoofd gehouden. Toen ik weg was viel hij meteen door de mand. Hem aannemen was mijn grootste fout als directeur.”

(Jan Diederick IJspeert)

“Dienstweigeraar? Laat me niet lachen. Een wereldvreemde angstaas, herinner ik me vaag. Een typisch S5-geval.”

(IJsbrand te Velde, gepensioneerd ambtenaar)

“Maas Minderman, help me even... Sorry, doesn't ring a bell.”

(Alexander Haesekamp, makelaar te Wassenaar)

“Is Maas dood? Nou ja, is niet veel aan verloren, is het niet? Had hij nog contact met Beer?”

(Klaaske Regtop)

“Is dat de man die plotseling voor mijn auto stapte? De lul. Ik heb er een trauma aan overgehouden en jarenlang slapeloze nachten gehad. Door hem kan ik geen vrachtwagenchauffeur worden.”

(Dirk Bravenboer, magazijnbediende)

“Kelderman? Sorry, u moet harder praten. Minderman? Ah, Maas Minderman. Als ik mijn benen nog had, schopte ik hem in tweeën. Mieziger mannetje. Is hij dood? Goed nieuws!”

(Elbert Snitselaar, oorlogsveteraan)

“Hij heeft me wel eens gezegd dat ik hem achtervolgde. Je moet wel een beetje ziek zijn of lijden aan een ernstige vorm van grootheidswaan om dat te denken. Ik had wel wat anders te doen.”

(Gepensioneerd bestuurder Hugo Hondius)

“Ik was een klokkenluider. Met gevaar voor eigen leven heb ik uit de school geklapt. Uit de school geklapt. Hij heeft er een flutverhaal van gemaakt en ik kon nooit meer terecht in het notariaat.”

(Bankemployee Babette Degenhard)

“Aardig kereltje met een leuke, volle bos haar, herinner ik me. Hij kwam wel eens op mijn kamer, voor bijles en een enkele keer voor straf. Later heb ik nog eens met hem gecorrespondeerd. Maar ja, als ze ouder worden, worden ze er meestal niet leuker op.”

(Ignace Ehrenfried, pater in ruste)